

Velkommen til JORVIK

I 1970'erne oplevede York en periode med vækst og byfornyelse. Gamle bygninger blev ryddet for at imødekomme de ændrede behov fra Yorks beboere, virksomheder og besøgende. I 1972 blev York Archaeological Trust (YAT) etableret som en uafhængig velgørenheds-organisation til at hjælpe med at bevare og fortolke de arkæologiske depoter, der var i gang med at blive udgravet. Alle 2000 år i Yorks registrerede historie er repræsenteret i dens arkæologiske rester, og rækker helt tilbage til Yorks etablering som en legionærfæstning i den romerske periode. Under disse historiske lag ligger beviser for menneskelig aktivitet fra den præ-historiske periode.

En af YATs første udgravninger var i en dyb, smal grøft i kælderen under Lloyd's Bank, Pavement, under konstruktionen af en ny bankboks. Udgravningen understregede, at de arkæologiske rester i denne del af York har overlevet på en betydelig dybde og er utroligt godt bevaret på grund af de våde og anoksiske (iltfattige) forhold. En kompleks række arkæologiske lag dukkede frem. Nogle af disse repræsenterede pilefletnings- og tømmerbygninger med dertilhørende bosættelseslag fra Yorks anglo-skandinaviske æra, en periode på omkring 200 år, der begyndte med en vikingehærs erobring af byen i 866 e.v.t. Betydningen af disse fund blev hurtigt anerkendt: ingen tømmerbygninger fra denne periode har overlevet andre steder i England.

Da Yorks kommune begyndte at fornye et område ved Coppergate, som tidligere tilhørte Craven's Slikfabrik, flyttede YAT ind med henblik på at udføre en seks måneders lang udgravning for at finde flere anglo-skandinaviske rester. På grund af omfanget og kvaliteten af de fundne rester blev udgravningen udvidet til at dække en kvadratkilometer af bymidten og fortsatte i en periode på fem år, fra 1976 til 1981. Under denne udgravning fandt arkæologerne flere træbygninger, der nogle steder havde bevaret en højde på op til to meter, affaldsdynger og latriner fra vikingetiden, og separate kulturgenstande, der påviste en række huslige og industrielle aktiviteter, så vel som vidtrækkende handelsforbindelser over hele vikingeriget. På et mikroskopisk niveau indeholdt jordprøverne rester fra planter, pollen og insekter. De arkæologiske data udvundet fra udgravningen bestod af 11.000 tegninger af arkæologiske sammenhænge, 12 ton jordprøver, 230.000 stykker keramik og 4,5 ton dyrekogler. Alle disse data har været tilgængelige for forskere lige siden og har i høj grad forbedret vores forståelse af vikingetiden i England.

JORVIK

VIKING · CENTRE

Over 500.000 mennesker kom for at se Yorks "Vikingeudgravning" og se arkæologerne på arbejde fra specielle fremvisningsplatforme. Den offentlige interesse og mediernes interesse i udgravningen, samt ønsket om at de arkæologiske levn blev bevaret, var så omfattende, at man fandt på at bygge en permanent besøgsattraktion i kælderen under det nye Coppergate shoppingcenter. Såvel som at udstille fund fra Coppergate, søgte JORVIK vikingecenter at genskabe Vikingetidens Yorks urbane landskab, så besøgende kunne fordybe sig i synene og lydene fra en tidlig middelalderlig by, alt sammen baseret på detaljerede beviser fra udgravningen. Denne stærkt innovative tilgang medførte genopbygningen af husene og værkstederne fra vikingetiden på de samme jordstykker hvor de engang stod, befolket af mannequiner i vikingetidskostumer, med et omgivende soundtrack som inkluderede stemmer, der talte oldnordisk – et af de sprog man sandsynligvis har talt i byen på det tidspunkt. Man gik meget igennem for at opnå autenticitet, og specialister såsom tækkere, keramikere, sejlmagere, konservatorer, sølvsmede, træskærere, bødkere og læderarbejdere arbejdede ved siden af design – og konstruktionsteamet. En af de ting folk priste mest ved JORVIK var dets brug af syntetiske lugte til at fremkalde et miljø duftende af metalbearbejdning, madlavning og skraldegruber. Denne teknik er blevet kopieret mange gange siden, og brugen af lugte er nu anerkendt som en dokumenteret metode til at gøre museumsbaseret læring mere mindeværdigt.

JORVIK åbnede dørene for første gang i 1984 og tog imod lige under 900.000 besøgende i sit første driftsår. I mere end 30 år har det været ét af Yorks mest succesfulde turistattraktioner, og den har haft en forandrende indvirkning på offentlighedens opfattelse af arkæologi og Vikingetiden.

JORVIK

VIKING · CENTRE

Jim Spriggs

Jeg ankom til York en mørk dag i oktober 1972 for at starte mit arbejde som konservator ved den nyligt oprettede York Archaeological Trust, uden nogen klar idé om hvad jeg kunne forvente. Jeg havde kendskab til udgravning, da jeg mange gange tidligere havde gravet, men jeg havde ikke nogen erfaring med oprette et laboratorium og ikke nogen klar idé om hvordan man skulle håndtere dens personale og drive den. Da jeg ankom, havde jeg ikke noget sted at bo og ingen steder at arbejde. Men inden for et par uger fandt jeg et hyggeligt værelse at leje, og jeg blev tildelt et lille aflukket rum i Yorkshire Museums kælder, som jeg delte med museumsteknikeren. Det første laboratorium var udrustet med en broget samling udstyr og glasvarer, som jeg senere fandt ud af kunne dateres til et kemilaboratorium fra før 1900-tallet tilhørende den gamle Yorkshire Philosophical Society, der engang fandtes på Yorkshire Museet.

Mit første permanente bevaringslaboratorium var to små kælderrum ved St. Mary's Lodge på Marygate, som var mørke, fugtige og oversvømmelsestruede. Men jeg, og min gradvist udvidende gruppe af ansatte og studerende, formåede at overleve dernede i næsten otte år. Udstyr blev anskaffet på enhver mulig måde fra forskellige steder, inklusiv nogle herlige solide mahognibænke, der oprindeligt var i Woolworths' madafdeling, men vi fandt dem ved de gamle slagteribygninger på Fishergate, der skulle til at nedrives.

En stor andel af fundene der kom ind til laboratoriet var udmiddelbart ikke identificerbare og attraktive, idet de var brudstykker af korroderede jerngenstande. Fra næsten første dag fastslog vi princippet, at der skulle tages et røntgenbillede af ethvert stykke korroderet jern, så det i de fleste tilfælde derefter kunne identificeres. Vi vidste at hospitalsrøntgen var de forkerte slags til metaller, så i mange år blev alting med jævne mellemrum taget ned med tog til Ancient Monuments Laboratories i Savile Row i London for at vi kunne tage et røntgenbillede deres industrielle udstyr.

Det vandmættede område ved Coppergate medførte, at det originale tømmer og pilefletningsarbejde, som bygningerne og stukturerne på området bestod af i Vikingetiden, kunne overleve. De begyndte faktisk at dukke frem inden for de første dages arbejde, og vi vidste med det samme, at vi havde fundet noget, der havde ekstraordinær betydning for arkæologien. Spændingen blev for mig dæmpet, da det gik op for mig, at det hovedsagligt var

mig, der var ansvarlig for at passe på alt dette træ ved udgravningsområdet og efterfølgende at få det løftet og lagret sikkert, og formodentlig også bevaret permanent bagefter.

Der var ikke meget erfaring inden for Storbritannien på dette tidspunkt i hvordan man skulle behandle massevis af vandmættede materialer efter de er blevet løftet op, men vores sunde fornuft sagde os, at vi skulle bruge en masse beholdere til at opbevare dem i, støttet og pakket under vand for at undgå beskadigelse.

Så vi startede med at bygge beholdere af træ foret med plastic, og så ud af fiberglas, og endelig, til de større stykker tømmer på en længde af over en meter, brugte vi en stor udendørs betonforet reserve vandbeholder fra krigstiden på Clifton Aerodrome. En gammel benzindrevet krigstidsbrandpumpe, der blev opbevaret på området til nødsituationer, viste sig at være belejlig, da vi skulle pumpe tusindevis af liter vand ud af beholderen til rengøring og vedligeholdelse, eller da vi (lang tid senere) skulle vælge tømmer til bevaring.

I 1980 leasede vi nogle af de gamle York Art College bygninger på Galmanhoe Lane, Marygate. Disse to temmelig faldefærdige bygninger omkonfigurerede vi til nye specialdesignede laboratorium og workshop faciliteter til York Archaeological Trusts bevaringsarbejde mange år frem. Bygningen ved siden af var vores 'vådt træ laboratorium', komplet med en specialdesignet frysetørreenhed og tre store udstyrede og opvarmede beholdere, der blev lavet efter vores eget design. Endelig kunne vi begynde at bearbejde tømmeret fra Coppergate med den påtænkte 18-måneders behandlingscyklus, der brugte en vandopløselig voksagtig polymer, polyethylen glycol. På laboratoriet kunne vi begynde med at registre, rengøre og stabilisere de mange tusinde kulturgjenstande fra Coppergate og andre områder i York.

Jeg bliver nogle gange spurgt om hvad det mest spændende øjeblik eller fund har været i min karriere. Det vigtigste objekt, som jeg har hjulpet med at udgrave og derefter bevare, var helt sikkert Coppergate hjelmen fra Anglia, der blev fundet af en gravemaskine i 1981 ved de begyndende konstruktionsfaser af det der ville blive til Jorvik.

Julian Richards

Da udgravningen nåede frem til vikingelaget var området allerede meget dybt, og et elektrisk hejseapparat blev brugt til at fjerne den opgravede jord. Dette hejseapparat havde kroge, som

JORVIK

VIKING · CENTRE

kunne tage fire spande samtidig, og det var en af de frivilliges opgaver at fastgøre de fyldte spande til krogene, så de kunne blive løftet ud af udgravningsområdet. Desværre fastgjorde han en dag også sit bælte til en krog, skønt vi først opdagede det fra hans opråb, da han blev hejst mange meter op i luften, som en cirkuskunstner. Han blev til sidst ført sikkert tilbage til jorden.

På et tidspunkt fik nogle indsatte fra Askham Bryan Open fængsel lov til at hjælpe med det manuelle arbejde på udgravningsområdet. De havde nogle helt særlige færdigheder, hvilke viste sig at være nyttige en morgen. Udgravningsområdet var lukket med en hængelås på indgangsporten, og den dag glemte Richard Hall, som var direktør på udgravningsområdet, sine nøgler. Hele udgravningsholdet ventede udenfor, og Richard begyndte at blive meget vred på sig selv på grund af den mistede arbejdstid, og han skulle til at tage hjem for at finde sine nøgler. Men de indsatte fortalte ham, at han ikke skulle bekymre sig og stimlede sammen omkring indgangen; på mindre end et minut blev hængelåsen dirket op, og indgangen var åben.

Richard Hall havde for vane at gå på en rundtur henimod slutningen af hver arbejdsdag for at få en opdatering om fremskridt fra hver af udgravningsassistenterne til sin udgravningslogbog. På et tidspunkt var jeg i gang med at udgrave nogle bebyggelser liggende ud til gaden og langsomt at afdække deres tynde kulturhistoriske lag fra forskellige perioder. Richard stoppede ved siden af mig og bad mig om en opdatering. Jeg skulle til at begynde med at fortælle ham om lagsekvensen, men så fik jeg øje på, at han stod på en cirkelformet broche fra Vikingtiden lavet af tin, som lige var blevet synlig på overfladen. Brochen overlevede oplevelsen – og den er udstillet på Jorvik museet, minus hakket oppe i hjørnet, hvor Richard trådte med sin støvle.

Coppergate er det mest indholdsrige arkæologiske udgravningsområde, som jeg nogensinde har arbejdet på. De kulturhistoriske lag på bebyggelserne liggende ud til gaden var fyldt med fund, og der var næsten ikke én dag, hvor jeg ikke gjorde et fund – mønter, stropender, brocher, såvel som alt træet og læderresterne. Det er ikke meningen, at arkæologer skal være så interesserede i objekter, men det er svært ikke at blive begejstret, når man finder noget hver eneste dag, der har været begravet siden det gik tabt af en af Coppergate købmændene eller håndværkerne.

At arbejde på Coppergate var en fantastisk læreplads for en spirende arkæolog. Den fine stratigrafi på bebyggelserne liggende ud til gaden var utrolig. Gulvlaget bestående af silt, ler og aske havde ofte kun en tykkelse på få centimeter men leverede en fortælling om

JORVIK

VIKING · CENTRE

beskæftigelsen og brugen af værksteder. De krævede omhyggelige stratigrafiske udgravninger, og for at få mening ud af dem skulle man forstå hvad der foregik. Til dette formål gjorde Richard Hall én udgravningsassistent ansvarlig for hver en bebyggelse. Hen over vinteren i 1979-80 havde jeg det privilegium at tilbringe adskillige måneder på et af bebyggelsesområderne for gradvist at skrælle lagene omkring et ildsted til metalbearbejdning, som var blevet brugt til at støbe ædelmetaller. Jeg placerede en sektion ned igennem midten af ildstedet og tegnede hvert lag som det blev fjernet. Den sidste sektion, baseret på min tegning, blev publiceret i den endelige Coppergate rapport.

En af de mest mindeværdige erindringer hos os udgravere var den ildelugtende dunst fra vikingernes kloakfordybninger, som blev genskabt i Jorvik. Når først overdækningen blev fjernet, var indholdet ofte lige så ildelugtende, som hvis de var blevet deponeret den samme dag. Dem af os, der til tepausen regelmæssigt tog en hurtig tur på Greggs for at købe pølsehorn og småkager, fik ofte nogle meget sjove blikke, men vi fik hurtig betjening.

Neil Rogers

Jeg ankom til Coppergate i 1979 som attenårig. Jeg havde lige færdiggjort min gymnasiale uddannelse og sikret min studieplads i Durham, hvor jeg skulle til at studere arkæologi. Hvad kunne være bedre at starte mit år med end at bruge to måneder på at udgrave ved det berømte Coppergate område!

Det var virkelig en øjenåbner! Størrelsen og dybden på området var forbløffende med dets støttende metalstakitter og sydende aktivitet.

Jeg husker især et hold på nederste del af udgravningsområdet, der brugte hakker på en stor overflade, imens de nynnede musikken fra Robinson Crusoe!

Jeg betjente det mekaniske hejseværk til at løfte spande med jord op og vippe dem over i trillebører til en dyngede med det overskydende materiale. Det var hårdt arbejde og jeg var ikke bygget til vægtløftning.

JORVIK

VIKING · CENTRE

En dag påpegede jeg over for en af de tilsynsførende, at en del af en lædersko tittede frem fra en lodret sektion – og nej, jeg måtte ikke trække den ud – lodrette sektioner var af afgørende betydning.

En enkelt gang da jeg var i gang med at udgrave en af kurvefletningsfordybningerne på en varm dag i juli – lugten af rådent vandmættet organisk materiale – sikkert lort, blev hængende i luften.

Jeg nød særligt det internationale samarbejde og alle de venlige mennesker. Jeg blev venner med folk på alle aldre fra Sverige, Danmark og USA. Coppergate førte til mange langvarige forhold og ægteskaber, og jeg mødte min fremtidige kone der! Coppergate handlede ikke kun om at lave fantastiske arkæologiske opdagelser!!!

Nicky Rogers

På trods af min begrænsede erfaring, stod det klart for mig, at alt ved Coppergate var overlegent – jeg husker det som om vi blev bedre betalt, udstyret var virkelig godt – heriblandt automatiske hejseapparater til at flytte trillebørene med overjord. De var tydeligvis nødvendige på grund af udgravningernes dybde, men syntes stadig utrolige! – og af alle udgravninger jeg har været på, var boligforholdene langt de bedste.

Jeg startede med at arbejde i den nederste del af pladsen, men efter et par uger blev jeg flyttet op til den øvre del af pladsen, hvor jeg arbejdede med en af bygningerne; der var konstruktionsrester af træ rundt på siderne og en stor mængde kvas på gulvarealet, som det tog lang tid at afdække helt. En gang imellem ville Richard Hall komme forbi for at se, hvordan arbejdet skred frem - og hans gentagne ordre til mig var "Hold det træ vådt!" Dette område var lige ved siden af den offentlige gangsti, hvor besøgende kunne lytte til en forhåndsoptagelse om udgravningens baggrund indtalt af Magnus Magnusson; det varede ikke længe før mange af os kunne den udenad!

Jeg husker ikke at have fundet mange kulturgenstande i løbet af min tid på pladsen bortset fra nogle metalfragmenter, som sandsynligvis var tyndpladeafskæringer fra metalbearbejdning; alle de fundne kulturgenstande blev taget til en hytte på pladsen, hvor alle fund blev

opbevarede. Her blev de registreret i specielle bøger til formålet. Nogle af disse bøger har jeg skullet bruge i min senere karriere ved York Archaeological Trust som forsker i kulturgjenstande!

Jeg tilbragte seks uger på Coppergate, og det var en stor oplevelse. Udover udgravningsarbejdet holdt Richard Hall lejlighedsvis forelæsninger for os, og vi havde også en tur ud til Ribbleshead en uge for at se et viking-langhus. Det er en meget social oplevelse at arbejde på udgravninger, og man møder ofte nye venner på pladsen; i mit tilfælde mødte jeg også min fremtidige mand! Ni år senere blev jeg udnævnt til posten som forsker i kulturgjenstande ved York Archaeological Trust og vendte tilbage til York i 1988, og jeg har arbejdet som arkæolog i byen lige siden.

Peter Addyman

En af de tidligste udgravninger som York Archaeological Trust udførte i York var under Lloyd's Bank i Pavement nær Coppergate. Beviser fra denne udgravning tyder på, at det var i Vikingetiden, at denne del af Yorks centrum første gang blev anlagt og bebygget. Ydermere viste udgravningen, at levnene var mirakuløst velbevarede med træbygninger, tekstiler, læderarbejde, endda planterester, menneskefæces og insektlevn, alle bevaret i genkendelig form efter 1100 år.

Udgravningen ved Lloyds Bank Pavement viste, at mere omfattende udgravninger i dette område potentielt set kunne give Storbritanniens første detaljerede viden om en stor vikingeby og om Vikingetidens bygninger, måder at leve på, og om vikingernes bidrag til Yorks urbanisering.

Da den gamle Cravens slikfabrik på Coppergate blev revet ned i midten af 1970'erne, afslørede prøveudgravninger på stedet levn fra Vikingetiden under de gamle bygningers kældergulv. Til alles store forbavselse begyndte træbygninger på op til 2 meter, alle perfekt bevarede og med intakte tømmerhåndværksdetaljer, at vise sig. I og omkring bygningerne begyndte vi at finde ting, som ikke bare var de normale ting, der ville dukke op på arkæologiske udgravninger – potteskår, dyrekogler, små metalobjekter osv. – men også en række objekter som aldrig var set før – ting lavet af træ, tekstiler og læder – endda silke; metalobjekter der var utroligt velbevarede; jernobjekter, som næsten ikke var rustede; bronzeobjekter stadig skinnende og rustfri.

JORVIK

VIKING · CENTRE

På Coppergate var det med det samme klart, at det her var en fantastisk mulighed for at lære noget om en udviklingsperiode i britisk liv; byernes genfødsel efter den romerske periode. Her kunne vi for første gang se, hvordan disse bygherrer i York, en blanding af angelsaksere og vikinger, levede, tjente deres penge, byggede deres huse og butikker, og etablerede handelstraditioner som stadig blomstrer i York, på de samme grunde, over 1000 år senere.

Disse helt og aldeles forbløffende fund imponerede nogle ganske utrolige mennesker, som gav deres støtte til en fundraising kampagne til at hjælpe med at udføre de omfattende udgravninger på Coppergate. Magnus Magnusson, på det tidspunkt en af de mest kendte britiske tv-personligheder, vært på BBCs Mastermind, ledte kampagnen. HKH Prinsen af Wales indvilligede i at være protektor; og ligeledes Dronning Margrethe af Danmark, Kong Carl XVI Gustaf af Sverige, den daværende kronprins Harald af Norge og Islands præsident - alle begejstrede for at lære mere om vikingernes bidrag til det europæiske bylivs oprindelse.

Fem lange smalle grundstykker som løb fra Coppergate ned mod den nærliggende flod Foss blev helt eller delvist udgravet. Butikker og arbejdsbygninger blev fundet nær den moderne gadefront – hvor deres efterfølgere stadig fandtes, indtil umiddelbart før udgravningen startede. Bag dem var gårdspladser, mindre bygninger, kloakbrønde til at dræne pladsen, affaldshuller og latriner til at komme af med affald (affaldet var ofte bevaret i næsten perfekt stand, ekskrementer og det hele).

Der var brug for et kæmpestort hold af udgravere til at udføre arbejdet. Studerende fra hele verden tog del i den over 5,5 års lange udgravning, - mange af dem er nu blandt verdens mest anerkendte arkæologer. På et tidligt tidspunkt begyndte fundene at skabe en sådan offentlig interesse, at den travle udgravningsplads blev åbnet for offentlig visning. Gangbroer rundt om udgravningen gjorde det muligt for folk at følge med mens der blev gjort forbløffende opdagelser, alt imens automatiserede kommentarspor forklarede hvad der foregik. Op mod en million mennesker besøgte stedet, og deres indgangsgebyrer hjalp med at betale for endnu flere udgravninger.

Hvad var de mest mindeværdige fund? Det er svært at vælge når der var 39.000 af dem ... men en mast bikube, komplet med velbevarede bier skiller sig ud i min hukommelse. Alle de forskellige beviser på møntproduktion, heriblandt et ekstremt sjældent stykke værktøj til at

præge Vikingetidsmønter, og forsøgsstykker af bly præget af andre møntstempler, har åbnet op for ny viden om handel i Vikingetiden.

Hvad var den mest mindeværdige dag? Den kom efter hovedudgravningen sluttede, mens pladsen var ved at blive bebygget, da den berømte Coppergate hjelm blev fundet; formentlig den flotteste angelsaksiske hjelm der nogensinde er blevet fundet, og helt bestemt den bedst bevarede.

Russell Marwood

Tilbage i 1981 var jeg 20 år gammel og på udkig efter et job. Jeg havde færdiggjort mit universitetsstudium i York med en eksamen i bygningskonstruktion, men det var svært at finde et job som konstruktør.

Jeg fik at vide, at jeg ville miste min ret til arbejdsløshedsunderstøttelse, hvis jeg ikke gik til de "jobsamtaler" som The Department of Health and Social Security arrangerede for mig. Derfor mødte jeg op på York Archaeological Trusts kontor i Aldwark i begyndelsen af april 1981.

Jeg kunne ikke engang stave til arkæologi. Jeg troede det var bøllehatte og skæg alt sammen. Bare så du ved det - da jeg tog til interviewet var der en skægget mand med shorts, sandaler og en slatten solhat. Hvad jeg ikke vidste, var, at denne mand skulle blive starten på en karriere, der på sit højeste ville se mig udgrave den fjerde og en af de mest komplette, saksiske hjelme som nogensinde er blevet fundet i dette land. Denne skæggede man var faktisk Dr. Richard Hall, leder af udgravningerne på Coppergate.

Jeg har mange varige minder om Richard Hall. Til min jobsamtale spurgte han mig om, hvad jeg interesserede mig for, og efter jeg havde svaret historie, hestevæddeløb og cricket, spurgte han mig, om jeg ville spille cricket for York Archaeological Trust. For sjov sagde jeg "Giv mig et job, så vil jeg spille for jer", Richard svarede "Jeg samler dig op torsdag aften til en kamp på York Universitet, og du starter på arbejdet den følgende mandag". Det gjorde vi så.

Til jobsamtalen blev vi alle stillet på linje, så Richard kunne besigtige os. På det her tidspunkt gravede York Archaeological Trust på det sted hvor regimentets museum ligger nu på Tower Street, og Richard delte os op mellem de to udgravninger på Tower Street og Coppergate. Jeg

JORVIK

VIKING · CENTRE

blev sendt til Coppergate, hvor jeg startede mit første år ud af 35 års tjeneste for York Archaeological Trust. Det var enten det, eller det faktum at Richard ville have mig på sin udgravning for at beholde mig på hans cricket hold!

Mit første job på pladsen var at tømme spande. Jeg var en af de større fyre på pladsen og jeg skulle løfte fulde - og tunge, kan jeg tilføje - spande med jord væk fra pladsen og op til gangbroen, og derefter placere dem på et hejseværk, hvorfra de så blev tømt ned i en lastvogn. Det blev så kørt hen og tømt på en jordbunke. Vi fandt naturligvis mange ting i jordbunken!

Vi plejede at arbejde fra 8 til 16.30 mandag til søndag på pladsen i løbet af sommermånederne. Det var for at vi kunne støtte de store mængder af studerende som hjælp med gravearbejdet henover sommeren, og for at få gjort arbejdet færdig til tiden.

Jeg kommer til at tænke på en historie – da vi havde fjernet et skelet fra pladsen og, efter at have fjernet al jorden fra de udgravede knogler, forsøgte vi at tørre de rensede knogler ved at lægge skelettet i den kælder, hvor vi plejede at sidde at lave papirarbejde og søge ly i under snestorme. I øvrigt stoppede KUN sne og de lejlighedsvis skybrud arbejdet, intet andet.

Richard Hall plejede at have en talemåde når det regnede. "Det regne, det plaske, det er tid til gryder at vaske!" Han havde masser af den slags. Kirken overfor ringede timerne ind, og kl. 20 på de tre sidste slag ville han sige: "meditér, mål og udgrav".

En dag kom en ung politimand ind på pladsen for at sige til os, at vi skulle holde op med at efterlade vores mælkeflasker ude foran pladsens udgang. Richard insisterede så på, at han skulle se alle besøgende, så den unge politimand blev vist ned i kælderen. Da han kom derned så han skelettet, nydeligt lagt med én arm bag hendes hoved og den anden ved hendes side. Det var i øvrigt sådan vi havde fundet det på pladsen. Nå, men politimanden kom i hvert fald til sig selv, efter vi viftede med en flaske lugtesalt under næsen på ham! Han var overbevist om, at han havde fundet et mordoffer.

Vi plejede at lægge vejen forbi en lokal kro hver dag til frokost, hvor bartenderen Geoff, lod os spise vores sandwiches i den bagerste del af baren, så længe vi drak en øldrink til. Han plejede at udskifte tæppefliserne under bænken og tage de udslidte, beskidte ud, så vi kunne tørre skidt af på dem. Når vi gik puttede han dem tilbage under bænken.

JORVIK

VIKING · CENTRE

Vi plejede at spille sange på Geoffs juke box hele tiden, og vi fandt en sang til Coppergate: "In Thoughts Of You" af Billy Furry. Jeg smiler stadig hver gang jeg hører den sang, og tænker på alle de goder tider jeg havde på Coppergate.

JORVIK

VIKING · CENTRE

P1 –

JORVIK – VIKINGEBYEN

‘York er hovedstaden for alle Northumbrias folk..... Byen er fuldstændig fyldt til bristepunktet og beriges af goderne fra handelsmænd, som kommer allestedsfra, men især fra det danske folk’.

St Oswalds Liv, Byrhtferth fra Ramsey, 971-2 e.v.t.

P1a –

Ved det 10. århundrede var Jorvik en by i fremgang med en blomstrende handelsaktivitet og vidtrækkende handelsforbindelser.

York, der blev grundlagt af romerne, er kun 60km (37mil) fra Humber Estuary, en flodmunding der forbinder Ouse-floden med Nordsøen. Denne indlandsport sikrede langvarige forbindelser med Europa og var derfor en betydningsfuld erobring for de skandinaviske vikinger.

Udgravningerne ved Coppergate viste, at York forandrede sig i forhold til størrelse, kultur og udseende og blev et vigtigt økonomisk centrum i vikingetiden.

I 1066 boede der omkring 15.000 mennesker i Jorvik, hvilket gjorde det til Englands andenstørste by på dette tidspunkt.

P2 –

BEKLÆDINGS- OG SMYKKEGENSTANDE

Vikingerne viste deres status igennem deres klæder, smykker, våben og rideudstyr.

Kostbare tekstiler, såsom silke fra Centralasien eller fra det østlige middelhavsområde, ansås for at være værdifulde luksusvarer, der kunne gives som betaling eller gave. De folk i Jorvik, der befandt sig langt nede på den sociale rangstige, fremstillede deres eget tøj fra start til slut.

JORVIK

VIKING · CENTRE

Beklædningstilbehør, såsom bæltespænder og brocher, blev lavet ved Coppergate og brugt af de mennesker der boede der. Nogle af disse handelsvarer afspejler stilarter og dekorationsmønstre fra steder såsom Irland og Skandinavien.

Almindelige mennesker gik for det meste alle steder, så rideudstyr, såsom sporer, signalerede rang og autoritet.

P3 –

SKO OG TILBEHØR

Jorviks lædermagere producerede mange forskellige varer heriblandt sko, støvler, bæltter, remme og sværd- og knivhylstre.

Næsten 300 perler lavet af glas, gevir, knogle og rav blev fundet her. De fleste glasperler har én farve – blå, grøn eller gul. Nogle er multi-farvede. Halskæder blev lavet med perler i forskellige former, størrelser og materialer.

Nøgler hang fra bæltter, hvis man brugte sådanne, eller fra forbundne ovale brocher, sammen med personlige slibesten, der blev brugt til at slibe knive med. Nøgler blev ofte båret af kvinder for at vise deres status.

Rige vikingemænd og -kvinder bar ofte fingerringe. Sølv- eller guldringe kunne smeltes eller, hvis de blev værdsat, gå i arv.

P4 –

SUNDHED OG HYGIEJNE

‘... for de havde for vane fra deres hjemland, at rede deres hår hver dag, at tage bad hver lørdag, at skifte klæder ofte, og at gøre sig selv i stand ved hjælp af så letsindige metoder’

John fra Wallingford, der skrev i det 13. århundrede om vikingernes adfærd i Storbritannien.

JORVIK

VIKING · CENTRE

Der blev fundet mange kamme lavet af knogler og gevir ved Coppergate. De bestod af mange forskellige dele og tog lang tid at lave. Disse objekter var værdsatte ejendele, da man også har fundet specialfremstillede etuier af gevir.

Pincetter har næsten ikke ændret sig fra romertiden til i dag. I vikingetiden blev de båret rundt på bæltet eller fastgjort til brocher sammen med øre- og neglerensere.

P5 –

MILJØPÅVIRKNING

Beviser såsom pollen, kornkerner, koprolitter (menneskeafføring), æggeskal, fisk- og dyrekogler hjælper os til bedre at forstå Jorvik vikingernes forhold til miljøet.

En stor koprolit fundet tæt på Coppergate indeholdte mange parasitiske indvoldsorme – piskeorm og spoleorm. Disse orme bliver ofte fundet i tarmsystemet hos mennesker.

Fiskeknogler viser, hvordan menneskene påvirkede fiskebestanden i floderne. Folk i Jorvik startede med hovedsagligt at spise ferskvandsfisk fra floden og nogle sild fra Nordsøen. Prøver fra et senere tidspunkt viser, at folk begyndte at spise mange flere sild, da lokale floder blev mere forurenede.

De små stykker æggeskal fundet i jorden ved Coppergate viser, at vikinger spiste gåse – og andeæg.

P6 –

FOLKESLAG I JORVIK

Jorvik i det 10. århundrede var et travlt sted med folk, der kom fra hele vikingeverdenen for at besøge, handle og bosætte sig. Det var et multikulturelt samfund. Folk havde forskelligt udseende, sprog, religion og ejendele.

En begravelsesplads fundet i York tilhørte en ældre mand, måske i fyrrerne eller halvtredserne, hvis ansigtstræk viser tegn på afrikansk eller blandet herkomst.

JORVIK

VIKING · CENTRE

Slaveri eksisterede i vikingeriget. Årsoptegnelserne for Ulster i 821 e.v.t. noterer, at Howth ved Dublin Bugten blev plyndret og at *'en stor gruppe kvinder blev taget væk'*, og *The Life of Findan* viser, at folk blev solgt som slaver til vikingekolonier i Storbritannien.

Der blev talt mange sprog i Jorvik, herunder oldengelsk, oldnordisk, frisisk og keltiske sprog såsom oldirsk og måske også oldwalisisk. Gejstlige talte derudover også Latin. Mere eksotiske sprog, der blev talt af handelsmænd fra den muslimske verden, kan også have været del af sprogblandingen.

P6a –

COPPERGATEKVINDEN

Kun to skelletter fra vikingetiden blev udgravet ved Coppergate. En kvinde blev fundet i et lille hul ved Foss floden. Hun var over 45 år gammel, da hun døde. En isotopisk analyse af hendes tænder tyder på, at hun blev født i Skotland, Norge eller Sverige.

Hun var robust bygget, 1.59m (5 fod, 2 tommer) høj og led af en omfattende degenerativ ledsygdom. Dette maler et billede af en lille, midaldrende kvinde med en betydelig halten, som var afhængig af krykker på grund af et problem med sin højre hofte.

Nu kan vi gøre dette levende billede komplet ved at genskabe hendes ansigt ved brug af CT-scanninger og analyser af hendes kranium.

P7 –

HANDEL OG TOGT

At erhverve sig velstand igennem handel og plyndring er et af de mest karakteristiske kendetegn ved vikingetiden.

Fordi skibe i stigende grad blev mere sødygtige, begyndte vikingerne at etablere mere vidtrækkende handelsforbindelser - nogle gange ved brug af en række mellemmand til at transportere varer fra én side af vikingeverdenen til den anden.

JORVIK

VIKING · CENTRE

Silke og cowrie-skaller fundet i York er tegn på handelsforbindelser mellem Centralasien, det østlige middelhavsområde og det Røde Hav. Den arabiske lærde ibn-Fadlan beretter om handelsforbindelser med vikinger i det 10. århundrede i Bagdad, et omdrejningspunkt for den muslimske verden.

Skandinavien og Nordatlanten leverede hvalknogle, hvalrostand og fedtsten. Kværnsten kom fra Rhinland og rav kom fra det baltiske område.

Irland tilvejebragte sandsynligvis ringnåle - så vel som slaver. Whitby-området i det nordlige Yorkshire leverede jet-sten.

P7a –

HUSE

Kort efter 900 e.v.t. blev Coppergate delt i to lange, smalle ejendomme. Enkeltetagers pilefletningshuse med baggårde blev bygget med enden ud mod gaden. Gulvene var lavet af jord og tagene var stråtækte.

Træringsdatering tyder på at disse bygninger pludselig stoppede med at blive brugt imellem 955 e.v.t. og 960 e.v.t.. Dette falder sammen med bortvisningen af Erik Blodøkse, Jorviks sidste vikingekonge.

Efter 960 e.v.t. var der en fornyet interesse for bygningsaktiviteter ved Coppergate. En ny stilart en- og toetagers bygninger der brugte træbredder blev sat op. Alle bygningerne begyndte at bestå af forsænkede bestanddele, der blev gravet ned under jordens skråning.

Nogle af disse nye huse havde trægulve, men ingen arner blev fundet. Strå blev stadig brugt til tage - dog brugte mindst én bygning tøv og lyng. Træ-forede afløb hjalp med at holde jordbundsgulvene tørre.

JORVIK

VIKING · CENTRE

P8 –

MADLAVNING OG SPISNING

Miljømæssige beviser tyder på, at Jorvik vikingerne ikke normalt groede spiselige ting i deres baggårde, som hyppigt blev nedtrampet af dyr og som indeholdt forskellige fordybninger til kloakering og skrald.

En analyse af Coppergates jordprøver viser forekomsten af phytolitter (silikonstrukturerne i nogle plantevæv) fra afgrøder såsom hvede, byg, rug og havre. Disse afgrøder blev dyrket uden for byen, men blev malet til mel i hjemmet.

Kvæg og får blev opdrættet på landet og kørt ind til Jorvik for at blive slagtet. Grise brødfødte i stigende grad folkene i Jorvik og blev sandsynligvis holdt i baggårdene. Høns og grågæs blev brugt til kød og æg.

Lerkar viser hvad folk i Jorvik lavede af mad, fordi ler-overfladerne absorberede fedtstoffer, vokse og olier. En af lergryderne viser tegn på rester fra en solid gryderet med kød og grøntsager.

P9 –

Tekstiler

Der blev spundet, vævet og farvet i Coppergate hjemmene. Selvom det var en hjemme-baseret industri, er det muligt, at noget af det der var i overskud nåede ud til udenlandske markeder.

Ulden blev sandsynligvis rensede inde i husene, da der er blevet fundet mange fårelus. Til de tidlige typer væve blev der brugt vævægte af brændt ler, hvorimod der blev brugt teknologi introduceret fra udlandet til senere væve.

Tekstiler blev farvet med planter, såsom krap, farve-visse og farve-vajd med hvilke man kunne fremstille røde, gule, blå og grønne farver. Hvid linen vævet af hør [plantefibre] kan have været anvendt til undertøj og færdiggjort ved hjælp af linned-udglattere lavet af glas.

JORVIK

VIKING · CENTRE

Den lille mængde silke der blev fundet ved Coppergate blev sandsynligvis importeret langs de russiske floder fra Mellemøsten eller Centralasien og fandt derefter vej til Jorvik. Silken ville derefter være blevet skåret og syet her i Jorvik til fremstilling af hovedbeklædninger og andre typer beklædning til personer af høj status.

P9a –

Við eld skal öl drekka

en á ísi skríða

mágran mar kaupa

en mæki saurgan

heima hest feita

en hund á búi

Drik øl ved ilden

Og på isen skride,

Køb en mager ganger

Og et rustent sværd,

Fed en hest hjemme

Og en hund på en gård

- *Hávamál ("Den Højes Tale")*

P10 –

Fritid og musik

Skandinavien og Island har rige traditioner for sagafortællinger, musik og poesi. Spor fra Coppergate afslører, hvordan vikingerne der boede her, kan have brugt deres fritid på at underholde sig selv.

Et sæt panfløjter, lavet af buskbom er det eneste eksempel på et sådant instrument fra Vikingetiden. Den frembringer stadig en fem-node skala, som løber fra det høje A til det høje E.

Der er blevet fundet mange skøjter i alle størrelser fremstillet af hestebensknogler ved Coppergate. Når floder frøs til is kan det at stå på skøjter have været både en praktisk måde at komme omkring på og et fornøjeligt tidsfordriv.

Brætspil var populære. Der blev fundet dele af et spillebord af eg, på hvilket vikingespillet *hnefatafl* (eller "Kongens bord") kunne være blevet spillet.

P11 –

Træarbejde

På grund af den vandmættede iltfri jord ved Coppergate overlevede mange træobjekter, som normalt ville have rådnet væk efter 1000 år.

Skåle og kopper blev fremstillet på et drejebænk, de fleste til madlavning eller til at spise og drikke af. Nogen af skålene var højt værdsatte, idet de blev repareret, når de gik i stykker eller flækkede.

Tre kopper viser tegn på malet dekoration. Coppergate menes at betyde "koppemagernes gade".

Der blev fundet mange værktøjer til træarbejde. En spaltekniv af jern kan have været anvendt af en bødker til at udglatte og forme buede træstykker til en tønne eller en spand.

P12 –

Læderarbejde

Rester fra læderarbejde samt sko og værktøjer blev fundet over hele Coppergate. Der er flere beviser for fremstilling af skeder til dolke og sværd i en bestemt ejendom, hvilket antyder, at en specialist var beskæftiget her.

Det ville have været relativt nemt at få adgang til kohuder, og køer blev slagtede på stedet. Garvning af læder samt brug af gødning, fugleklatte og urin kunne have fundet sted, men ville have frembragt en modbydelig lugt midt i byen.

Læderarbejdere lavede sko i forskellige stile, heriblandt simple slippers såvel som støvler og sko, der var snørede eller fastgjort med en læderrem – eller strop. De fleste sko fra Jorvik er ”vendesko”. Disse blev syet sammen på vrangen og derefter vendt den rigtige vej ud.

P13 –

Metalbearbejdning

Vikingetidens smede var mestre til deres håndværk. Dem der fremstillede våben havde den højeste status, fulgt af smede, der fremstillede skarpe værktøjer af høj kvalitet. Coppergate smedene arbejdede med hamre, tænger og blæsebælge, og fremstillede alt fra knive, nåle og nagler til komplekst fremstillede hængelåse.

Jernmalm blev udsmettet til at fremstille jernlegeringsbarrer uden for byen. Disse barrer blev transporteret til Jorvik, måske med båd, og derefter handlet med inde i byen.

Grovsmede brugte ofte forskellige jernlegeringer, heriblandt stål, inden i en genstand. Dette viser, at de vidste, at legeringer havde forskellige kvaliteter, såsom hårdhed og skrøbelighed. Disse legeringer kunne være kommet fra forskellige steder eller være fremstillet af én person.

I denne periode blev alle kulturgjenstande af jern smedet (varmet og hamret) i en smedeesse. Bly, tin eller bronze blev støbt (smeltet og hældt i en støbeform).

JORVIK

VIKING · CENTRE

P14 –

Mønter og handel

Vikingverdenen havde en sølvbaseret økonomi. Mønter blev udvekslet hele eller udskårede. Stykker af barrer, smykker og sølvtøj, kaldet hakke-sølv, blev også brugt.

Alt sølv skulle vejes meget præcist. Der blev fundet små vægte ved Coppergate, hvoraf to sandsynligvis var dele af et sæt fra Skandinavien. Denne type vægt var del af et standardmål, der blev brugt på tværs af vikingverdenen.

I det 10. århundrede var Jorvik det vigtigste sted for møntprägning i Nordengland. Ved Coppergate fandt man to sjældne pressestempler af jern, der havde været brugt til at lave mønter, i et område med metalbearbejdning. Blystykker, udstanset med møntaftryk, kan have fungeret som ”prøvestykker” til at teste pressestemplerne, eller som kvitteringer for varer, når de kom ind til byen og forlod byen.

P15 –

Vikingverdenen

De rejste med stort mod;

Gik langt for guld,

Fodrede ørnen

Ude i øst,

Og døde i syden

I Saracener land

Gripsholm Runesten (ca. 1050)

Vikingetiden var en tid med stor udvikling og forandring.

Vikingerne udforskede mange nye lande og skabte langvarige forbindelser. Migrationer fra Skandinavien ledte til bosættelser fra Rusland til Nordamerika. Denne kontakt efterlod en arv i form af sprog, kultur og fysiske levn.

JORVIK

VIKING · CENTRE

Runeinskriftioner, vikingernes skriftsprog, på monumentale sten giver små bidder af information. Længere fremstillinger er nedskrevet i annaler og krøniker. Fra det sene 12. århundrede fortæller skriftlige sagaer om fabelagtige begivenheder ved siden af kulturelle eller politiske beskeder.

Sprog og stednavne viser vikingebosættelsernes indflydelse. Moderne engelsk har mange ord som kan spores tilbage til Vikingetiden. De fleste stednavne på Shetlandsøerne er af skandinavisk oprindelse fordi mange vikinger flyttede dertil.

Arkæologiske levn bliver ved med at vise hvor og hvordan vikingerne rejste og bosatte sig; deres huse, skibe, våben, husholdningsartikler, tøj og handelsvarer skildrer alt sammen en vikingeverden af stor udstrækning.

P16 –

En kulturel smeltedigel

I England mødte vikingebosætterne et angelsaksisk samfund med et anderledes sprog, en anderledes religion og kultur.

I det meste af perioden fra 866 e.v.t. til 954 var vikingekonger og angelsaksiske ærkebiskopper de vigtigste mennesker i Jorvik. På højdepunktet af deres magt, eksisterede de to kulturer sammen. Indtil 1066, efter fordrivelsen af Erik Blodøkse i 954, kontrollerede de engelske konger Jorvik gennem nøje udvalgte jarler.

De første vikinger som bosatte sig i Jorvik var ikke kristne, men virker til at have taget kristendommen til sig ret hurtigt. I løbet af det 10. århundrede havde folkene i Jorvik, hvad enten de var skandinaviske eller engelske, udviklet en ny anglo-skandinavisk kultur som kombinerede begge traditioner.

Middleton korset, en gravsten fra det 10. århundrede, viser denne blanding af hedenske og kristne ideer. En vikingetidskriger og en mytologisk slange er udsåret på et kristent kors.